

Om att leva i dödens närvaro

Thomas Silfving

Psykolog och doktor Gerald Faris söker tillsammans med sin bror, sociologiprofessor Ralph Faris, att åskådliggöra hur både Janis Joplin och Jim Morrison led av borderlinestörning och hur den till slut kom att tysta deras röster.

BRUTALT AVSLÖJANDE: Janis Joplin och Jim Morrison led av borderlinestörning, och efter ett självförbrännande leverne kom den till slut att tysta deras röster.

Foto: Joel Brodsky (Jim Morrison) og Keystone Pictures/ZUMA Press (Janis Joplin)

Gerald A. och Ralph M. Faris | **Living in the Dead Zone: Janis Joplin and Jim Morrison: Understanding Borderline Personality Disorder**, Trafford, 1997. 272 sidor

När jag för en tid sedan hade en nära relationsupplevelse med min gamla bokhylla, blev jag uppmärksam på en bok jag helt glömt bort att jag ägde. Boktiteln *Living in the Dead Zone: Janis Joplin and Jim Morrison – Understanding Borderline Personality Disorder* av bröderna Gerald A. och Ralph M. Faris, lät nu som då både aktuell och intressant. Det kanske inte är så konstigt med tanke på att den handlar om gränsproblematik och svårigheten att reglera känslor med därtill hörande skamliga borderlinebeteenden som alkohol- och drogmissbruk, osedliga levnadsvanor och relationskaos. Boken är ett signerat exemplar som jag måste ha inhandlat under en av mina många amerikaresor. Att ibland undersöka vad man har i sin gamla bokhylla kan varmt rekommenderas. En intressant upplevelse som också manar till självreflektion. Vad är det för litteratur man åtnjuter under åren?

När gränserna sedan sprängts och längre inte existerar, gör Jim oss uppmärksamma på att han minsann är «The lizard king. I can do anything.»

Poetisk, rytmisk og tragisk

Både Janis och Jim led av borderlinestörning, och efter ett självförbrännande leverne kom den till slut att tysta deras röster. Men deras originella lyrik lever alltjämt kvar i litteraturens, filmens och musikens form.

Boken är illustrativt musikalisk i sin framtoning med en psykoanalytisk puls som sällan tidigare gestaltats på detta vis i litterärpsykologisk form. Bokens tema är kliniskt och författarna låter en poetisk tråd, med inslag av rockstjärnornas egna sångtexter, löpa genom texten. Hela tiden med en starkt sympatisk känsla för det faktiska lidande som de båda utstod under sin korta, och upproriska, vandring här på jorden. Janis var född 1943 och dog 1970 och Jim föddes även han 1943 och dog 1971. De blev 28 år.

Vad bröderna Faris belyser i boken är bl. a. följande: Varför betedde sig «the king and queen of rock and roll» så skandalöst, och varför denna omåttliga mängd alkohol och droger? Till detta kunde märkas ett osedligt leverne och en uppkäftighet mot etablissemangen – ordningen. Varför var de så självdestruktiva, så självförbrännande? Vad hade de två gemensamt? Vem eller vad hade kunnat hjälpa dem och vad var det egentligen som ändade deras liv?

För att få kunskap om dessa frågor har bröderna analyserat en mängd litteratur och filmklipp om rockikonernas uppväxt och storhetstid som idoler och kultgestalter för miljontals människor. Hur såg deras barndom, uppväxt och karriärer ut? Finns där likheter och skillnader? Vad kännetecknar i så fall dessa?

Fiktiva terapisesioner

De kanske mest fångslande kapitlen i boken handlar om de fiktiva, men brutalt avslöjande psykoterapeutiska samtal som författarna har med Janis och Jim. Sessionerna är utformade på ett realistiskt och insiktsfullt sätt i en underhållande och sympatisk anda. För både lekman och professionell hjälper de till att bringa klarhet (om det nu är möjligt?) i störningens karaktäristik och komplexitet. Det som avses här, är alltså borderline personlighetsstörning.

Ett fenomen som författarna återkommer till i boken, och som finns i titeln, hänger samman med all den vanda det innebar att leva «in the dead zone», som Janis och Jim erfor till dess yttersta gräns. Eller rättare sagt gränslöshet. Jag tror inte att borderlines nödvändigtvis testar omgivningens gränser utan snarare andras mer gränsosäkra beteenden. Om inte annars så tenderar man att bli det i deras närvaro. Det kan lätt bli kaotiskt och faktiskt också farligt. En känslomässigt otrygg stämning lägger lätt sin obarmhärtiga skugga över situationen/relationen.

Uttrycket att leva i en död zon syftar på en inre tomhet som borderlinepersoner kan uppleva, och som psykologer brukar tala om i termer av bristande objektkonstans. Det kan också hänga samman med identitetsstörning och dissociationslika levnadsvanor, med tillhörande osäkerhet om var gränsen går mellan ens inre och yttre verklighet. Om den överhuvudtaget finns som retningskydd, stimulusbarriär för att kunna skilja ut vem man själv är i relation till andra i sin omgivning.

Denna bristande stadga i ens personlighet upplevs som skräcken personifierad. Som ett varsel, en föraning om det totala mörkret, tomheten – «the dead zone». Avgrunden. Inre och yttre verklighet flyter här rastlöst samman med hjälp av droger och andra identitetsupplösande äventyr av musikalisk och experimenterande art. Eller som en annan för tidigt hädangången rockstjärna, John Lennon, uttryckte det; «Your inside is out, and your outside is in. Your outside is in, and your inside is out, so come on?». Det är påstötningen eller rättare sagt uppmaningen «so come on?» som

är relationsförrädisk i borderline(o) sammanhang. Samma gränsupplösande relationssträvan hör vi Jim Morrison sjunga i «Light My Fire»: «Come on babe light fire. Try to set the night on fire!» Och i Janis Joplins «Try (Just A Little Bit Harder)»; «Try, try, try just a little bit harder. So I can love, love, love him?», och i «Take another little piece of my heart now baby. You know you got it if it makes you feel good?». Och när gränserna sedan sprängts och längre inte existerar, gör Jim oss uppmärksamma på att han minsann är «The lizard king. I can do anything.».

Psykoanalytiskt perspektiv

Hur den döda zonen kan tänkas uppstå vill jag inte utveckla vidare. Den som är intresserad kan med fördel läsa denna idémässigt fyndiga och illustrativa bok om två, minst sagt, kaotiska och provokativa rocksjälar: Janis Joplin, och Jim Morrison i The Doors.

Boken är skriven utifrån ett psykoanalytiskt perspektiv, och författarna är ordenligt pålästa och behärskar ämnet väl. Inte minst märks det i de lärorika och återkommande teoretiska reflektioner de gör under de fiktiva terapiesessioner de har med bokens huvudpersoner. Kernberg, Gunderson, Deutsch och Winnicott är några av de auktoriteter på området som bröderna Faris tar hjälp av för att söka förståelse i det destruktiva och osedligas straffort som Janis och Jim lät självförbränna sina liv – «The Dead Zone».

thomas.silfving@tele2.se